

Overzicht Provinciale inzet Leefbaarheid

24 augustus 2018

In dit overzicht schetsen we de provinciale inzet op de verschillende beleidsvelden die effect hebben op de leefbaarheid. De inzet is gesorteerd op de 4 actielijnen uit de beleidsbrief Leefberens. Met de kleuren duiden we of de provincie een sturende rol heeft of een van de partners is. Per onderdeel wordt de looptijd, het bijbehorend instrumentarium en de inzet van middelen vermeld. We zullen dit overzicht eens per twee jaar actualiseren.

Op 26 juni 2018 is de beleidsbrief Leefberens vastgesteld door gedeputeerde staten en aangeboden aan Provinciale Staten voor besluitvorming op 26 september 2018. Bij de behandeling van de Startnotitie Leefberens in juli 2017 hebben PS richting gegeven aan de toekomstige rol van de provincie voor het thema Leefbaarheid: de kracht van samenwerking en het aansluiten op initiatieven uit de Mienskip moet centraal komen te staan.

In de beleidsbrief leefberens is die visie vertaald met aandacht voor voorwaarden voor samenwerking en ruimte om met anderen tot doelen en criteria te komen. Omdat leefbaarheid gedefinieerd is als de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld, staat de beleving van de leefbaarheid door mensen centraal. Een breed scala aan factoren bepaalt in samenhang de leefbaarheid.

De beleidsbrief kent, anders dan voorgaande beleidsnota's, geen specifieke leefbaarheidsdoelstellingen. Dit betekent echter niet, dat de provincie Fryslân zich niet inzet voor de leefbaarheid. Leefbaarheid is verbonden met veel andere beleidsvelden als OV, economie en duurzaamheid. Deze strekt zich uit over vele beleidsterreinen en opgaven binnen de organisatie. Met al die afdelingen is gesproken over de inzet die zij plegen, sturend of als partner, die van invloed zijn op de leefbaarheid in Fryslân. Daardoor ontstaat een beeld van onze inzet op het thema leefbaarheid.

Er zijn meerdere onderwerpen die in verschillende beleidsvelden terugkomen. Dat is ook logisch gezien de ontwikkeling, dat de provincie steeds scherper kijkt naar haar meerwaarde, naar een integrale benadering en de mogelijkheden om aan te sluiten bij initiatieven en projecten die in de Mienskip, in de regio of door samenwerkende partners geïnitieerd worden.

Leeswijzer:

De provinciale inzet is ingedeeld in de 4 actielijnen van de beleidsbrief Leefberens, onderwerpen die in meerdere actielijnen worden uitgevoerd worden daar genoemd waar het zwaartepunt ligt.

Dit overzicht streeft geen volledigheid na, het is een fotomoment op augustus 2018 en is bedoeld om een beeld te geven van de provinciale inzet die effect heeft op het thema leefbaarheid.

De inzet is onderverdeeld naar de 4 actielijnen uit de beleidsbrief:

1. Het delen, ophalen en leveren van kennis
2. Ondersteunen van initiatieven uit de Mienskip
3. Aansluiten op- en samenwerken aan uitvoeringsplannen in de regio's
4. Doorwerken van de werkwijze in de verschillende beleidsvelden

De kleuren geven aan of het onderwerp wordt uitgevoerd met gedeelde sturing of waar wij als provincie zelf de sturing bepalen.

	Gedeelde sturing
	Provinciale sturing

Actielijn 1 - Het delen, ophalen en leveren van kennis

Het delen en leveren van kennis is van belang om het behouden en versterken van de leefbaarheid te faciliteren.

- Onze partners en de provincie hebben behoefte aan kennis om tot onderbouwde keuzes en beleid te komen. En om ruis weg te nemen in de dialoog.
- Kennis draagt bij aan bewustwording en is nodig om onderwerpen succesvol te kunnen agenderen als de urgentie nog niet gevoeld wordt.
- Maar kennis is ook van belang om ontwikkelingen te kunnen duiden en zonodig bij te sturen of de focus te verleggen.
- Het delen van kennis en goede voorbeelden inspireert anderen en geeft ruimte voor waardering.

De provincie doet zelf onderzoek, besteedt dit uit, maakt gebruik van onderzoek van anderen en biedt ruimte om ervaringen en kennis te delen.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Bevolkingsprognose opstellen, als basis specifieke Friese situatie, en uitdragen	2019 opstellen 2019-2020 agenderen		Basis voor verschillende organisaties ter onderbouwing van beleid.
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	<ul style="list-style-type: none"> • Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland • Bijzonder hoogleraar krimp • Faciliteren reguliere overleggen én netwerken. 	Tot en met maart 2019 2019 en verder	Evaluatie eind 2018 over voortzetting fin. ondersteuning Provincies in Nrd-Nld betalen leerstoel RUG. Wetenschappelijke onderbouwing lobby-overleg Kennis delen/ ophalen, samen oplossingen/ instrumenten vinden	Kennis en Kunde uitwisselen in Noord-Nederland Organisatie Krimpcafé's Bijvoorbeeld: Fries Bestuurlijk Overleg Krimp, Wenjen Oerlis, Ambassadeuroverleg Fan mear nei better
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Vitaliteitsscan Noordoost Fryslân 2019, uitgevoerd door de Fryske Academy	2016-2019	€ 5.000,- per jaar.	Economische vitaliteitsscan Noordoost-Fryslân 2017 Proeftuineditie
Grutsk op Fryslân (Leefberens/onderwijs-voorzieningen)	<ul style="list-style-type: none"> • Bijeenkomsten basisonderwijs inzake gevolgen van 	2017 en 2018	Op verzoek is advies en rekenmodel aangeboden aan gemeenten.	Afgerond in Leeuwarden en Waadhoeke . Ook in andere regio's is interesse voor rekenmodel. Biedt ondersteuning bij keuze model opheffings-

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
	<p>opheffings-normen in het basisonderwijs.</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Dreamsessies”, netwerkbijeenkomst over toekomst 	2018 en 2019		<p>normering in relatie tot de kwaliteit en bereikbaarheid van scholen.</p> <p>Dreamsessie Onderwijs en opvolgende regionale bijeenkomsten ikv toekomstige spreiding, kwaliteit en aanbod</p>
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	<p>Inzet Doarpswurk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunende organisatie voor de lokale gemeenschappen en ontwikkelaar en drager van kennis mbt leefbaarheid. • Doarpswurkprogramma Netwerk Duurzame Dorpen 	<p>Budget voor 2018.</p> <p>De nieuwe coalitie zal in 2019 nieuwe structurele of projectafspraken overwegen.</p>	De structurele prov ondersteuning wordt afgebouwd met overgangsbudget.	<p>Doarpswurk oriënteert zich met anderen op haar positionering en de behoefte aan ondersteuning in de Mienskip.</p> <p>Verbinden en begeleiden lokale initiatieven</p> <p>Themagroepen (bijv. mobiliteit, voedsel, zorg, economie, energie, democratie en grondstoffen)</p> <p>Duurzame visie vorming</p> <p>Verdienmodellen burgerbedrijven</p> <p>Mienskipsenergie</p> <p>Global Goals</p>
Grutsk op Fryslân (Leefberens ism Omgevingszaken)	<p>Monitoring en prognoses Demografie en Wonen</p> <p>Monitoring woningbouwafspraken en plancapaciteit</p>	Doorlopend		<p>Nieuwe prognose wordt in 2019 opgesteld</p> <p>Obv nieuwe prognose de woningbouw-afspraken evalueren en bijstellen. Meer aandacht voor kwalitatieve afspraken ligt in de verwachting</p>
Grutsk op Fryslân (Leefberens/ Sociaal beleid en zorg)	Lobby naar het Rijk voor zorgvoorzieningen	Doorlopend		De drie noordelijke provincies werken samen in de lobby om het voorzieningen niveau op peil te houden
Grutsk op Fryslân (Ruimtelijke kwaliteit)	Grutsk op Romte: Stimuleren ruimtelijke kwaliteit in diverse projecten m.b.v. bouwstenen en masterplannen	Doorlopend	Inbreng expertise over ruimtelijke kwaliteit in diverse processen.	<p>Meedenken in projecten, zoals infrastructuur en energietransitie.</p> <p>Aantrekkelijke omgeving draagt bij aan bestedingen in gebied en aan leefbaarheid.</p>
Grutsk op Fryslân (Sichtberens)	Gastvrijheidseconomie	Doorlopend		Monitoring context, beheer bestanden

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Sichtberens)	Faciliteren programma-organisatie voor uitvoering projecten.	31/10 plan in PS over de Agenda 2028	Kennis delen en internationale reflectie.	Vervolg op boost LF2018. Lokale inzet volgen en relatie mens en omgeving versterken. Verbinding met Global Goals.
Grutsk op Fryslân (Frysk kapitaal)	Beheer bestanden Fryske Tsjerken		Ontwikkelen monumentenmonitor.	In monitor aandacht voor onderhoudstoestand, functieverandering, leegstand ed. Vanuit aanvullend onderzoek voor kerken is hierover al meer informatie beschikbaar.
Grutsk op Fryslân (Frysk Kapitaal)	Deltaplan Frysk Doel is het Fries te versterken. (resultaat 15 coalitieakkoord)	2017 tot en met 2020	€ 12 mln, een combi van vastgelegd en incidenteel geld.	Taal is voor identiteit van mensen van belang. Het speelt een rol in de verbinding tussen mensen en in de relatie met hun omgeving en de beleving van de leefbaarheid.
Natuurlijk kapitaal Omgevingsvisie	Werken vanuit omgevingskwaliteiten en vier opgaven: <ul style="list-style-type: none"> • Leefbaar, vitaal & bereikbaar; • Energietransitie; • Klimaatadaptatie; • Versterken biodiversiteit. Leefbaarheid speelt bij alle opgaven, maar wordt specifiek uitgewerkt in de eerste opgave	Koersdocument in sept. 2018 in PS; ontwerp Omgevingsvisie begin 2019 in PS; daarna tervisielegging; eind 2019 vaststelling Omgevingsvisie door PS	nog uit te werken in Omgevingsprogramma's, w.o. provinciaal transitiefonds	parallelle zijn in de werkwijze met de Mienskip (overheidsparticipatie) op basis van o.a. de samenwerkingsprincipes, de brede benadering van leefbaarheid dat door veel aspecten van de fysieke leefomgeving beïnvloed wordt, en werken aan leefbaarheid in gebieden met ruimte voor maatwerk.
Natuurlijk Kapitaal (Energietransitie en circulair grondstoffengebruik)	Energietransitie naar aanleiding Friese energiestrategie (FES) volgens 4 sporen <ul style="list-style-type: none"> • Bebouwd gebied: in 2050 CO2 vrij 	Tot en met 2050 Budgetafspraken 2018 met Doarpswurk (waaronder Energiewerkplaats*). De nieuwe coalitie zal in 2019 nieuwe structurele of	Financiële bijdrage voor <ul style="list-style-type: none"> • Corporaties (Fryske Deal) • Energiewerkplaats 	In dit kader speelt discussie over energiearmoede (gasloos wonen, het energieverbruik en de -lasten) verlagen is niet binnen ieders bereik Sinnetafels ingezet voor dorps dialoog rond locatie voor opwekking zonne-energie (nieuwe vormen lokale democratie) Methode 'Energimix' om samen in dorp tot overeenkomst te komen.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
	<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige opwekking Bedrijven: mbv agrarische bedrijven dorpen helpen energie neutraal te worden Innovatieve energietransitie 	<p>projectafspraken met Doarpswurk overwegen. *zie voor meer informatie Energiewerkplaats actielijn 1 + 4</p>	<p>Via Energiewerkplaats, i.s.m. Netwerk Duurzame Dorpen, worden dorpen ondersteund.</p> <p>Verkenning mogelijkheden vervanging huidige molens</p>	<p>Leningsfaciliteit FSFE voor financiële ondersteuning. FES-pilotprojecten: Wijnjewoude Energie Neutraal en de Noardelijke Fryske Wâlden.</p> <p>Pilot via LTO en Noardlike Fryske Wâlden. Ondersteund door Netwerk Duurzame Dorpen.</p>
Natuurlijk Kapitaal (Energietransitie en circulair grondstoffengebruik)	<p>Warmtetransitie: Hoe komen we in de toekomst van het gas af? Provincie biedt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kennis voor gemeenten Regionale regie 	Tot september 2018	<p>Met gemeenten werken aan transitie naar aardgasvrije gemeenten. Provincie faciliteert met opmaken regionale kanskaart.</p>	<p>Provincie onderzoekt. Uitvoering ligt bij andere organisaties. Provincie regisseert op verzoek.</p>
Bestuurszaken	Staat van Fryslân	2018	Actualisatie informatiedossier, tbv verkiezingen. Incl Staat van Fryslân.	Beschrijving verschillende maatschappelijke ontwikkelingen in Fryslân.
Streekwurk	Klant tevredenheidsonderzoek naar IMF	In september 2018 klaar.		Interviews en deskresearch ter vergelijking met 2015
Infrastructuur & Mobiliteit (Mobiliteit)	<p>Monitoring:</p> <ul style="list-style-type: none"> strekken buslijnen openbaar vervoer voor beheer en beleid openbaar vervoer/haltescan verkeer en vervoer 	<p>2018/2019 Doorlopend</p> <p>Doorlopend</p> <p>Doorlopend</p>		

Actielijn 2 - Ondersteunen van initiatieven uit de Mienskip

Ondersteuning kent verschillende vormen.

Het meest voor de hand liggend lijken de verschillende financiële regelingen die de provincie, rijk of Europa binnen verschillende programma's en beleidsvelden inzet. Incidenteel middels aanvragen of via boekjaarsubsidies. Gericht op innovatie, stimuleren of structurele bijdrage aan een behoefte of ontwikkeling.

Met ondersteuning van initiatieven uit de Mienskip bedoelen we ook het begeleiden, verbinden en meedenken. IMF is daar een belangrijk voorbeeld in. Dat doen provinciale collega's, maar ook organisaties die door de provincie met een boekjaarsubsidie voor een langere periode ingezet worden, zoals bijvoorbeeld Doarpswurk.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Leefberens ism Omgevingszaken)	Herbestemmingsregeling	Tot 28 december 2018	3 miljoen in totaal beschikbaar	In september 2018 is het indienen van aanvragen weer mogelijk.
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Kansenfonds voor kwetsbare groepen	Tot en met 2019	4 mln waarvan 1.2 mln resterend voor 2 tenders	Diverse doelgroepen, zoals ouderen, vluchtelingen, laaggeletterden, mensen met schulden, mensen met ggz-problematiek kwetsbare jongeren e.a.
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Leefbaarheidsinitiatieven provinciaal	Tot en met 2019	€ 200.000	O.a. vrijwilligersacademie Voor initiatieven die een brede betekenis voor prov leefbaarheid kunnen hebben.
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Stimulering dorpshuizen, ontmoetingsplekken en bereikbare voorzieningen. Doarpswurk heeft hierin een verbindende en begeleidende rol.	2018-2020	- Dorpshuizenregeling wordt afgebouwd. - Verkenning (2019) of en hoe provincie (nieuwe coalitie) ontmoetingsplekken wil stimuleren.	Ontmoetingsplekken worden ook geïnitieerd vanuit of gecombineerd met bijvoorbeeld voorzieningen voor zorg, cultuur, sport of onderwijs. Vaak van belang voor een gezonde exploitatie. Het Energzyhûs ondersteunt bij de verduurzaming van dorpshuizen en MFC's.
Grutsk op Fryslân (Leefberens/Sport)	<ul style="list-style-type: none"> • Fryske Sporten • Grootschalige sportactiviteiten 	Structureel (jaarlijks bepaald) Structureel (jaarlijks bepaald)	€ 140.800 (incl. regeling Fryske sporten € 70.000) € 130.000	

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Tientallen Duurzame Dorpen Resultaat 12a uit het Coalitieakkoord.	2015-2019	Geen budget	Definiëring, borging en visie op toekomstbestendige gemeenschappen i.r.t. provinciaal beleid. Betrokken beleidsvelden hebben eigen budget voor hun bijdrage.
Grutsk op Fryslân (Sichtberens)	Invulling omgevingsvisie: Stimulering Plattelands- en cultuurtoerisme door Streekwurk		Iepen Mienskip Fûns € 0.4 mln per regio beschikbaar	
Grutsk op Fryslân (Leefberens ism Frysk Kapitaal)	Beleidsbrief Mei Hert Holle en Hannen	Tot en met 2020	Bestaande subsidies	Voortzetten regeling Iepenloftspullen. Meer samenwerking m.b.t. boekjaarinstellingen en incidenteel geld
Grutsk op Fryslân (Frysk kapitaal)	Provincie stimuleert met diverse prijzen op gebied van kunst, cultuur, architectuur, taal en sport	Voorbeelden: Anita Andriessen prijs voor ruimtelijke kwaliteit Vredeman de Vriesprijs voor architectuur Duurzame jonge boeren prijs Sulveren Skries	Provincie stelt prijzengeld beschikbaar	Deze prijzen hebben een verbindende waarde tussen mensen of tussen mens en omgeving, dragen bij aan netwerken en de samenwerking met diverse beroepsorganisaties. De verschillende prijzen dragen bij aan bijvoorbeeld participatie, bewustwording, het stimuleren van beweging en aan talentontwikkeling.
Grutsk op Fryslân (Frysk Kapitaal)	Meer kunstlessen (resultaat 13) Voorbeeld: het landelijke Muziek in de Klas	Van 2017 tot 2020	€ 250.000 per jaar	Gemeenten zijn verantwoordelijk. Gemeenten en provincie committeren zich aan de samenwerking. Kadernota: convenanten sluiten met gemeenten en andere partijen.
Natuurlijk Kapitaal (Landbouw en voedselproductie)	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleren lokale productie en consumptie dmv korte voedsel ketens Met voedselbossen natuur aantrekkelijk maken en onderhoudskosten verlagen 	2017-2018	€ 170.000	Voorbeeld: Project Eetbaar Fryslân. I.s.m. Netwerk Duurzame Dorpen. Dorpsbewoners houden samen koeien in (natuur)bos. Initiatief i.s.m. Netwerk Duurzame Dorpen.
Streekagenda	Samenwerking in de regio aan sociaal economische vitaliteit.	Verkenning uitbreiding van samenwerking passend bij regio.		Huidige partners uit landbouw, cultuurhistorie, natuur en landschap. Wens is wetterskip ook in uitvoering te betrekken.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Streekwurk	<ul style="list-style-type: none"> Budget Lokale Innovaties LEADER (o.a. Vitale Waddenkust) 	<p>Tot en met februari 2019</p> <p>Tot en met 2020</p>	<p>2.350.000</p> <p>+ 750.000 vanuit kadernota</p>	<p>Budget Lokale Innovaties (BLI) van het Waddenfonds wordt in het Waddengebied als (cofinancierings-) instrument ingezet om de leefbaarheid te versterken.</p>
Streekwurk	Iepen Mienskipsfûns	<p>Coalitieperiode 2015-2019</p> <p>Werkwijze kent veel succesfactoren. Nieuwe coalitie beslist over vervolg.</p>	<p>17,7 miljoen (Multiplier van 9)</p> <p>Ontschoot geld en regelarm.</p> <p>Begeleiding, meedenken en aansluiten bij regionale regie.</p> <p>Optie prov sturing is mogelijk.</p>	<p>Voorbeeld: subsidie dorpscafé 'It Hoekje' in Ferwerd.</p> <p>IMF blijkt ook een soort van thermometer voor moderne initiatieven (nu bijvoorbeeld veel voedsel initiatieven).</p> <p>Werkwijze vindt intern navolging in diverse beleidsvelden.</p>

Actielijn 3 - Aansluiten op- en samenwerken aan uitvoeringsplannen in de regio's

Veel thema's vragen een regionale aanpak (bijvoorbeeld woningmarkt, voorzieningsverspreiding en mobiliteit).

De provincie wil in partnerschap werken aan uitvoeringsplannen in de regi's gericht op resultaat. Veelal zijn gemeenten en andere organisaties als eersten aanzet. We zijn veel vaker partner (u ziet hier geen sturende rol van de provincie), meer gelijkwaardig en werken mee aan maatwerk dat aansluit bij de behoefte in de regio.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	<ul style="list-style-type: none"> DorpsOntwikkelings Maatschappijen in tientallen dorpen in ANNO-gebied (DOM 2.0) Verkenning uitrol DOM in Fryslân 	Eind 2017 tot 2021 2018	€ 200.000 Geen budget	Samenwerking met ANNO. Overheidsparticipatie door dorpen te faciliteren. Ook verbinding met Transitiefonds. Globaal onderzoek naar mogelijkheden en beperkingen voor uitrol DOMs Fryslânbreed
Grutsk op Fryslân (Leefberens/ Sport)	Inzet Sport Fryslân. Breedtesport <ul style="list-style-type: none"> Duurzame breed inzetbare accommodaties 	Doorlopend Wisselende projectsubsidies	€ 606.100 (jaarlijks bepaald)	
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Samenwerkingsagenda's Krimp Regionale agenda's voortzetten, prov betrokkenheid bij agendering			Tussen regio's en min BZK.
Grutsk op Fryslân (Leefberens/ Sociaal beleid en zorg)	Startnotitie obv inventarisatie naar spreiding zorgvoorzieningen leidt tot 3 sporen (Resultaat 19 uit coalitieakkoord)	Lopende coalitieperiode	Kwartiermaker zorg (via Ynbusiness) Subsidieren initiatieven Inbrengen via krimp-lobby van situatie zorgvoorzieningen NN Onafhankelijke monitoring (door FSP)	Effect op zorg via sporen <ul style="list-style-type: none"> Spreiding en bereikbaarheid voorzieningen Langer zelfstandig thuis wonen Resultaten mbt zorg via uitvoer diverse prov kerntaken

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Sichtberens)	Stimuleren ondernemerschap: <ul style="list-style-type: none"> Gastvrijheidseconomie Innovatie ondernemers 	t/m 2022	Subsidie relatie met Ynbusiness : Werkbudget € 0.2 mln (3 jaar) voor gastvrijheidseconomie € 1 mln voor ondersteuning ondernemers innovatie	Sterke relatie met Ynbusiness – innovatieplatform Friesland Stuurgroep legt advies voor aan GS
Wurkje mei Fryslân	Noordelijke samenwerking op het gebied van Retail. onderzoek naar leegstand en mogelijk hergebruik van winkelpanden. Friese Retailaanpak: een Fryslânbrede aanpak van de problematiek in de centrum/winkelgebieden in Friese steden en dorpen.	Friese gemeenten en de provincie ondertekenen dit op 22 november 2018.	Groningen, Fryslân en Drenthe laten samen onderzoek doen. Afd Beleidsinformatie levert daarvoor data. Zie hierna bij het onderdeel "Retail binnen Transitiefonds".	Dit is de basis voor de gewenste aanpak.en welke rol voor de provincie is weggelegd. Dit zou kunnen resulteren in een noordelijke aanpak of een noordelijke Retailagenda. Het Friese koopstromenonderzoek, de landelijke retaildeals tussen IPO en EZK, en de landelijke Retailagenda 2018-2020. vormen de basis voor de Friese Retailaanpak.
Wurkje mei Fryslân (Ruimte voor economische ontwikkeling)	Regionale afspraken met de vier Friese Regio's (ZW, ZO, NW, NO) over: <ul style="list-style-type: none"> programmering van bedrijventerreinen, tbv een goede (kwantitatieve en kwalitatieve) balans in vraag / aanbod. herstructurering van incurante bedrijventerreinen Balans in vraag en aanbod van kantoorruimte.	Tot 2020.Daarna nieuwe afspraken per regio Onderzoek naar de opgave in de vier regio's in periode Q3 2018 – Q1 2019. Concrete aanpak van de opgave volgt in de nieuwe coalitie-periode. Eerste helft 2019 komt Provincie met nieuwe prognose voor kantoorruimte. Deze dient als basis	De gemeenten in de regio maken gezamenlijke afspraken en leggen deze voor aan GS; de provincie coördineert het proces om te komen tot de regionale afspraken en levert kennis en data over de vraag- en aanbodkant zowel kwantitatief als kwalitatief) van de markt voor bedrijventerreinen e.e.a. ook op basis van de informatie beschikbaar bij de afdeling Beleidsinformatie De Provincie coördineert. De F4 gemeenten maken de afspraken en vragen instemming aan GS.	In 2 ^e helft 2018 wordt er nagegaan of en welke bedrijventerreinen aanpak behoeven. In 2018 hebben GS ingestemd met de voorstellen van Leeuwarden en Smallingerland over het opheffen van de disbalans tussen aanbod en vraag naar kantoorruimte in deze gemeenten.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
		voor nieuwe afspraken met de F4.		
Infrastructuur & Mobiliteit (IJsselmeer, DNA en De Wadden)	Holwerd aan Zee	Van 2017 – 2020 tot planvoorbereiding vanaf 2021 uitvoering	€ 10 mln (totale plan kost € 63 mln)	Groot complex burgerinitiatief welke wordt gefaciliteerd door de provincie.
Natuurlijk Kapitaal (Energietransitie en circulair grondstoffengebruik)	Inzet Energiewerkplaats	In 2019 wordt gestart met nieuwe werkstructuur en ander financieringsmodel.	Via Energiewerkplaats, i.s.m. Netwerk Duurzame Dorpen, worden dorpen ondersteund.	De Energiewerkplaats is een samenwerking van: Netwerk Duurzame Dorpen van Doarpswurk, de Friese Milieu Federatie, Ús Koöperaasje en Energieleverancier Energie van Ons

Actielijn 4 - Doorwerken van de werkwijze in de verschillende beleidsvelden

Binnen de provincie werken we aan een meer extern gerichte en integrale wijze van werken. Niet alleen op het gebied van leefbaarheid, maar ook bij bijvoorbeeld landbouw, LF2018 of de omgevingsvisie. Per beleidsveld verschilt onze rol zoals in deze notitie ook blijkt.

Leefbaarheid wordt vooral beïnvloed door acties geïnitieerd in andere beleidsvelden. Daarom is de vervlechting van leefbaarheid in die beleidsvelden van belang. En andersom is het van belang de ontwikkelingen op die beleidsvelden tijdig te signaleren en mee te nemen in de samenwerking met partners en het aansluiten op initiatieven uit de Mienskip.

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Transitiefonds (circulaire economie, duurzaamheid en erfgoed zijn nevendoelestellingen)	2018 ontwikkeling 2019 uitvoering	€ 3 mln <ul style="list-style-type: none"> • Wonen 1 mln • Retail 1 mln * • Zorg 7 ton • Proceskosten 3 ton *zie Friese Retailagenda Wurkjen	Maatwerk op 3 thema's: <ul style="list-style-type: none"> • Wonen (verbeteren particuliere woningvoorraad Noord-Oost Fryslân), In ANNO deels via Dorpsontwikkelingsmaatschappijen. • Retail (bedrijven, winkelpanden en kantoren). Een convenant voor retail is in voorbereiding. • Zorg (huisvesting Friese huisartsen).
Grutsk op Fryslân (Leefberens/ Sociaal beleid en zorg)	Stimuleren ondersteunende initiatieven. Dit gebeurt in de eerste plaats via andere kerntaken waar zich kansen voordoen op zorg-gebied.	Doorlopend	Kansen doen zich voor via: <ul style="list-style-type: none"> • Mobiliteit (bijv. mobiliteitscentrale) • Zorgeconomie • Omgevingsvisie • Uitrol breedband 	Voorbeelden reeds uitgevoerd <ul style="list-style-type: none"> • Blij thuis • Mijn eigen stekkie • Seker en sûn • Economische instrumenten voor innovatie technologie gericht op langer thuis wonen ouderen.
Grutsk op Fryslân (Sichtberens)	Beleidsbrief Voorsorteren op periode 2019-2022: <ul style="list-style-type: none"> • Trends, opgave komende periode • Aanpak vitaliteit vakantieparken 	Tot 2019	Okt 2018 positionpaper in PS met 6 nieuwe opgaven uitwerking nieuwe coalitie	LF2018 en 3e plek van beste Europese bestemmingen in de Lonely Planet goed voor toerisme

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
	Externe vermarkting:	1.2 mln per jaar is beschikking op hoofdlijnen	Boekjaarsubsidie Merk Fryslân	
Grutsk op Fryslân (Frysk Kapitaal)	Ontwikkeling nieuwe beleidsbrief voor 2021	2020	Heroriëntatie instrumenten en beter vormgeven cultuurbeleid	Cultuur krijgt een grotere rol IMF. 'Ûnder de toer' is voorbeeld van een project met een duidelijke link naar leefbaarheid. Over een vervolg wordt nagedacht.
Grutsk op Fryslân (Frysk Kapitaal)	Cultureel en ruimtelijk erfgoed	Doorlopend	Binnen diverse trajecten en projecten denken experts op het terrein van ruimtelijke kwaliteit mee.	Voorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> • de zichtbaarheid van het verhaal van het landschap en DNA van de omgeving in DOM-projecten • inpassing projecten in het landschap • evaluatie inpassing agrarische bouwpercelen
Grutsk op Fryslân (Frysk Kapitaal)	Bestuursafpraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) over borging Fryske Taal en Cultuur. Betrokken OCW, SZW, Buitenlandse zaken en Jeugd & Veiligheid met BZK als coördinator.	2018 Nieuwe BFTK van 2019-2023 zonder eigen budget. Onderhandelingen met het rijk over nieuwe afspraken en financiële bijdragen lopen nog.	Bestaand structureel geld met incidentele nieuwe toevoegingen vanuit Rijk indien nodig vanuit nieuwe afspraken.	BFTK heeft met leefbaarheid te maken. Voorbeeld is aandacht voor de identiteit van gemeenschappen die onder druk kan komen te staan bij gemeentelijke herindeling. (zie adviesrapport Dingtiid) Taal en cultuur zijn bindende factoren in een samenleving.
Natuurlijk Kapitaal (Landbouw en voedselproductie)	Natuurinclusieve landbouw: hierin is het platteland ontwikkelingsprogramma (POP3) de financieringsbron.	Tot en met 2020	€ 1,4 mln	Vergroten aantrekkelijkheid en diversiteit platteland voor inwoners en bezoeker, Voorbeeld: nevenactiviteiten van boeren, zoals een camping op het erf.
Natuurlijk Kapitaal (Landbouw en voedselproductie)	Beliefsbrief Duorsume Lânbou heeft als doel: Ondersteunen transitie naar duurzame landbouw	Loopt in de tijd gelijk met de samenwerkings agenda Landbouw.	Met partners worden DEALS gemaakt. De provinciale inzet daarin wordt gevolgd op bijdrage aan provinciale doelen. Rond landbouw en agrifood vindt monitoring plaats en	

Opgave	Resultaat/instrument	Planning	Beschikbare provinciale middelen	Opmerkingen en voorbeelden
			kennis zal via een dashboard ontsloten worden.	
Wurkje mei Fryslân	<p>Beleidsbrief Wurkje mei Fryslân</p> <ul style="list-style-type: none"> Brede mkb staat centraal Innovatie en internationalisering Economische structuurversterking <p>Europese programma's met stromen en regelingen gericht op bijvoorbeeld landbouw, natuur, economie en innovatie.</p> <p>Aanleg breedband in buitengebieden</p> <p>Bedrijvigheid in Noordoost Fryslân op peil houden.</p>	Tot en met 2019	<p>Diverse provinciale budgetten, zoals Agenda Economie (ca. € 1 mln.) en middelen human capital (€ 3 mln.)</p> <p>De provincie kan een beroep doen op diverse Europese programma's en fondsen.</p> <p>Voorbeelden: de Noordelijke innovatie agenda (NIA) en LEADER.</p> <p>Inzet deels via SNN.</p> <p>Lening van 10 miljoen beschikbaar gesteld</p>	<p>Toerisme is belangrijke sector voor minderbevolkte gebieden en draagt bij aan overeind houden voorzieningen.</p> <p>Voorbeeld: mooiste supermarkt van Fryslân in Anjum dankzij park Oostmahorn.</p> <p>Noord Nederland maakt bijvoorbeeld gebruik van NIA voor 4 maatschappelijke uitdagingen : Zekere, schone en efficiënte energie Schone, veilige watervoorziening Gezondheid, demografie en welzijn Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bioeconomie</p> <p>Concrete lokale resultaten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bouwcampus Noordoost Fryslân Innovatiehuis Buitenpost
Omgevingszaken	Regie op programma Wonen & Werken.	Doorlopend	<p>Budget voor bevolkingsprognoses vanuit streekplan.</p> <p>Maken van en sturen op woningbouwafspraken ism Leefberens.</p>	Per 5 regio's en de eilanden wordt ism opgave Leefberens gewerkt. Bevolkingsprognose beoogd in 2019
Grutsk op Fryslân (Leefberens)	Ontwikkeling leegstand agrarische panden		Verkenning toekomst-mogelijkheden vrijkomende panden en de rol provincie.	Grote agrarische panden (60-/90-er jaren), maar ook kerken en schoolgebouwen zijn overbodig geworden. Aandacht voor herbestemming / sloop is nodig.

